

'Den Store Løsladelse'

Historien om brugerstemmens opståen og vækst.

Af Frank Bylov, dr.pæd.

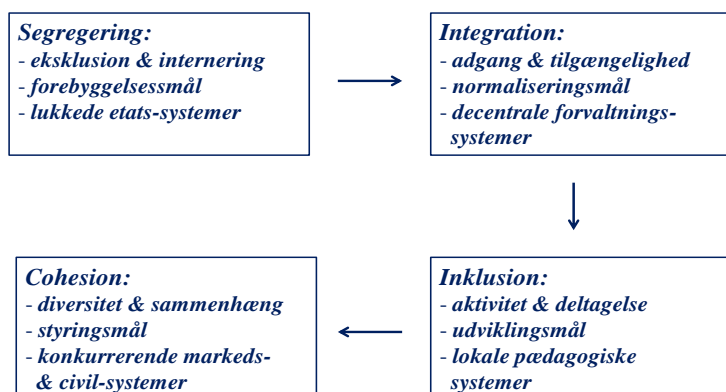
På Socialt Lederforums efterårskonference på Nyborg Strand var jeg blevet bedt om at fortælle nogen af hovedpunkterne fra min doktorafhandling 'Den Store Løsladelse' – eller som den også hedder: 'En kulturhistorisk beretning om empowermentbevægelserne blandt udviklingshæmmede i Danmark 1980-95'. Som opfølgning på dette blev jeg så også spurgt om at skrive en kort oversigt til nærværende tidsskrift. Dette er altså et overblik over et overblik¹.

I det mundtlige oplæg havde jeg valgt at samle overblikket i en serie af historiske udviklingsbilleder:

- En baggrunds-historie om de skiftende faser i indsats-reformerne,
- en forgrunds-historie om paradigmeskiftene i den socialpædagogiske diskurs,
- en central historie om brugerstemmens udviklingsformer – og
- et historisk overblik til en aktuell problematisering: er historien på vej til at gentage sig?

Jeg vælger her at bruge disse fire historiske billeder og give nogen uddybende forklaringer. Det første billede viser baggrunds-historien, dvs. de skiftende faser i de store reformer der blev gennemført i indsatsen for udviklingshæmmede i løbet af anden halvdel af 1900-tallet. Eller mere præcist: Fra statens overtagelse med Åndssvagebogen af 1959; over Udlægningen til amterne i 1980; og til Kommunalreformen i 2007. Denne udvikling er sammenfattet i figur 1:

Baggrunds-historik: Faser i Indsats-reformerne.



¹ Evt. interesserede kan finde hele afhandlingen på www.nvie.dk som pdf-fil til fri udprint – eller på www.bod.dk i en færdigtrykt udgave.

- **'Segregering':**

Åndssvageforsorgen havde frem til reformerne først og fremmest den opgave at gennemføre en *'segregering'*, dvs. en udskillelse og internering af de *'åndssvage'* borgere. Disse mennesker blev anset for en risiko, ikke så meget for sig selv, men desto mere for os andre. På det individuelle plan blev de set som kun delvist menneskelige, og først og fremmest i deres *'drifters vold'*. De ville ikke selv kunne *'styre sig'* og indebar derfor, som fritgående, en stadig trussel. På det almene plan kom hertil den *'eugeniske risiko'*: Man gik ud fra degenerations-teorien, der sagde at de uønskede liv ville formere sig hurtigere og i større omfang end pæne mennesker, og at hele samfundet i løbet af få generationer ville være degenereret. For at forebygge dette var det nødvendigt ikke blot at internere de åndssvage, men også effektivt at afskære deres reproduktive formåen. Som en logisk konsekvens fandt man den mest effektive indsatsform i de lukkede etats-systemer, der også var et særligt træk ved total-forsorgen. Pleje-personalet var internt oplært og blev ind-socialiseret i de typisk stærkt restriktive hierarkier, der også herskede blandt de ansatte.

- **'Integration':**

Med statens overtagelse af Åndssvageforsorgen i 1959 blev de store reformer indvarslet. De næste 11 år frem til den endelige udlægning i 1980 kan ses som ét samlet tilløb. Det handlede om at udbygge de fagligheder, der kunne tage over, og om at få løst det kommende systemskifte uden alt for stor konflikt. Hensigten var, som daværende forsorgschef Bank-Mikkelsen proklamerede det, at de åndssvage nu skulle leve et liv *'så nær det normale som muligt'*: at totalforsorgen og dens særlovgivning og internering skulle afvikles – eller med andre ord, at målet var *'integration'*. Det betød i de første mange år, at man måtte afprøve nye indsatsformer der kunne give øget adgang og tilgængelighed, sådan at flest mulige kunne leve i lokalsamfundet og optimalt udnytte dets almene tilbud. Det betød også at man måtte lægge vægt på *'normalisering'* – på den ene side ved at nedtone eller helt afvikle alle sær-foranstaltninger – og på den anden side ved at man kunne øge chancerne for en vellykket adgang til normal-samfundet, hvis afvigerne kunne lære at *'normalisere sig'*. Med disse mål var de lukkede etats-systemer klart uegnede, og i stedet udvikledes en række af decentrale forvaltnings-systemer med amts- og primærkommunal sektor-ansvarlighed.

- **'Inklusion':**

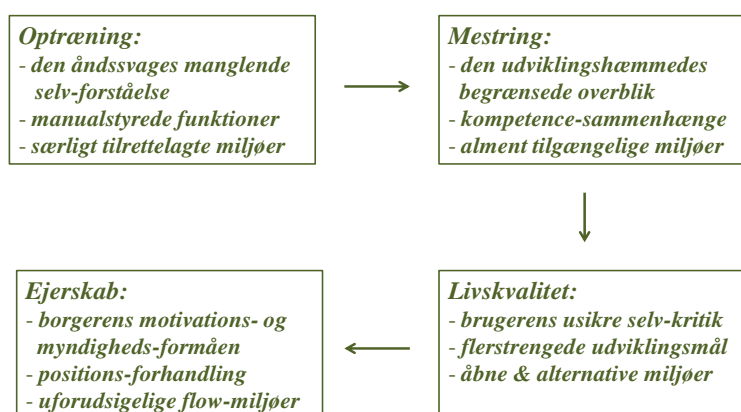
I løbet af reformernes implementering opstår der en ny orientering og en ny opmærksomhed: Fokus på indsatsen skifter fra *'integration til inklusion'*. Efter at man i nogen år havde været mest optaget af at sikre adgang og tilgængelighed blev det efterhånden relativt afklaret, hvordan man bedst kunne tackle disse opgaver. Det næste spørgsmål, der rejste sig var hvad man kunne stille op med de mange, der nu var kommet ind i varmen. Det betød med andre ord, at man måtte afprøve nye indsats, nu for at sikre den *'aktivitet og deltagelse'*, der var nødvendig for at de integrerede også kunne udnytte de personlige udviklings-potentialer, hvilket jo var det egentlige mål. Man kan enkelt sige, at adgangen i høj grad skulle løses i *'enten-eller'*-afgørelser, mens deltagelsen i højere grad indebar *'både-og'*-balancer. Det betød så også, at mens integrationen primært var en opgave der skulle løses i forvaltnings-regi, så måtte de nye opgaver løses i den konkrete og lokale pædagogiske praksis. Det er her næppe tilfældigt at man i forbindelse med udlægningsreformen også gennemførte en total omlægning af den socialpædagogiske uddannelse.

- **'Cohesion':**

I det nye årtusinde, og accentueret af kommunalreformen og New Public Management kan vi så se en ny tendens gøre sig gældende. Selv om vi fortsat (også) taler om integration og inklusion, fordi det fortsat er opgaver der skal løses – så er den overordnede opmærksomhed i langt højere grad rettet mod samfundets *'sammenhængskraft eller cohesion'*. Med et stadigt mere multikulturelt samfund og en markant øget betoning af *'diversitet og mangfoldighed'* – stilles der så også helt nye spørgsmål til hvor store forskelle vi fortsat kan rumme uden at den sociale sammenhæng revner: Hvad er det egentlig der får et samfund til at hænge sammen? Og: hvis det knirker i fugerne, hvilke håndtag er det så vi kan skrue op eller ned på for at det ikke falder fra hinanden? I dag bliver disse spørgsmål typisk formuleret som *'styringsmål'*: Hvilke indikatorer skal vi følge med opmærksomhed? Hvilke organisationsformer kan vi effektivisere? Hvordan kan vi dæmme op for uproduktive ressourceforbrug? Det er klart nok, at mennesker med udviklingshæmning ikke er den centrale risikogruppe – men også at retorikken om *'uønskede liv'* i dag kommer skarpere frem på overfladen end vi længe har hørt det. Som en del af løsningen (men også som en del af problemet?) satser man samtidig på neoliberaliserede management-løsninger, hvor de offentlige myndigheder i stigende grad trækkes tilbage fra rollen som udførende service-producenter, for i stedet at nøjes med at definere (og visitere) opgaverne, der nu bliver løst af konkurrerende markeds- og frivilligheds-systemer.

I det næste billede viser jeg så hvordan den socialpædagogiske faglighed har opfattet sig selv under disse skiftende rammevilkår. Jeg har kaldt det for en *'forgrunds-historik'* fordi socialpædagerne var blandt de afgørende aktører i den historie der beskriver de udviklingshæmmedes vej til deres egen myndiggørelse. Jeg har valgt at se denne udvikling af fagligheden som en serie af *'paradigmeskift'* for dermed at sige, at jeg ser det som skiftende betoninger og begrundelser indenfor én og samme diskurs. Der er ikke tale om afgørende brud med tidligere forståelser, men snarere om en vis smidighed, der sætter fagligheden i stand til at holde sig i spil med stadigt nye udfordringer (samt med en del af de ældre der ikke helt forsvandt). Jeg viser denne udvikling i Figur 2:

Forgrunds-historik: Socialpædagogikkens paradigmeskift.



- **'Optræning'**

Vi kan sige, at dette paradigme blev overtaget og videreført fra den pleje- og omsorgspædagogik, der var udviklet i Statens Åndssvageforsorg, men som mange steder blev videreført ind i 1980'erne. Udgangspunktet var den grund-antagelse, at *'den åndssvage'* qua sin åndssvaghed ikke evnede en egentlig selv-indsigt, og dermed heller ikke kunne have overblik over sine egne handlinger. Dette overblik måtte andre derfor tilføre, og dét blev set som pædagogikkens hoved-opgave. Det var pædagogikken der magtede at overskue de optimale udviklingsforløb (ofte hjulpet af div. udviklings-manualer) og som var i stand til præcist at detaljere og trindele dem (f.eks. fra grov- til finmotoriske færdigheder). Man kan også sige, at denne forståelse af fagligheden meget klart rettede sig imod en livspraksis i særligt tilrettelagte miljøer, hvor kravene nøje kunne trinstyres, og at pædagogikken med denne forståelse derfor også var med til at realisere den segregerende politik.

- **'Mestring'**

Som jeg har kunnet se det i kilderne, bliver dette paradigme lanceret på Personalehøjskolen midt i 1980'erne. Den blev et fælles teoretisk uddannelsessted allerede før Udlægningen, men fortsatte som overbygningsuddannelse også efter 1980. Udgangspunktet for dette nye paradigme kan ses som en nuancering af det forrige: Man så, at *'den udviklingshæmmede'* nok havde en *mulig* evne til selv-indsigt, men manglede evnen til *situations-forståelse*. Hermed fortsætter pædagogikken som hovedansvarlig for lærings- og udviklingsforløb, men nu med den afgørende vægt på helheds- og kompetence-sammenhænge. Det handlede nu i højere grad om at opsøge og afprøve forskellige typiske 'situationer' for dér at kunne møde de situationsbetingede kompetencekrav. Man kan derfor lige så tydeligt se denne forståelse som rettet mod en livspraksis i alment tilgængelige miljøer, hvor situationsforneemmelsen ofte er mere afgørende end de konkrete færdigheder, og at pædagogikken hermed også blev optimeret til at realisere den integrerende normalitets-politik.

- **'Livskvalitet'**

Begrebet om 'livskvalitet' har været brugt i socialforskningen siden 1960'erne, men får sin ganske særlige betydning som socialpædagogisk paradigme fra o. midten af 1990'erne. Det bliver lanceret af et team af fagpersoner fra såvel Personalehøjskolen og DPU som fra praksis, og interessant nok på et initiativ fra pårørendeorganisationen LEV. Og endnu engang kan vi se det nye paradigme som en videreudvikling af de forrige. Udgangspunktet bliver nu, at man ser den individuelle *'bruger'* med en ret og en (delvis) evne til *selv-forvaltning* – men også med en mangelfuld evne til *selv-kritik*. Dermed bortfalder pædagogikkens rolle som overordnet vejviser, og det faglige ansvar betones i balanceringen af *støtten til* og *udfordringen af* brugerens bestræbelser på at nå sin egen personlige form for *'det gode liv'*. Opdagelsesrejser og subkulturer blev vigtige markører, og vi kan sige, at paradigmeskiftet endnu engang bragte socialpædagogikken på omgangshøjde med de politiske mål, der nu snarere søgte at realisere en inklusiv og mangfoldig velfærds-politik.

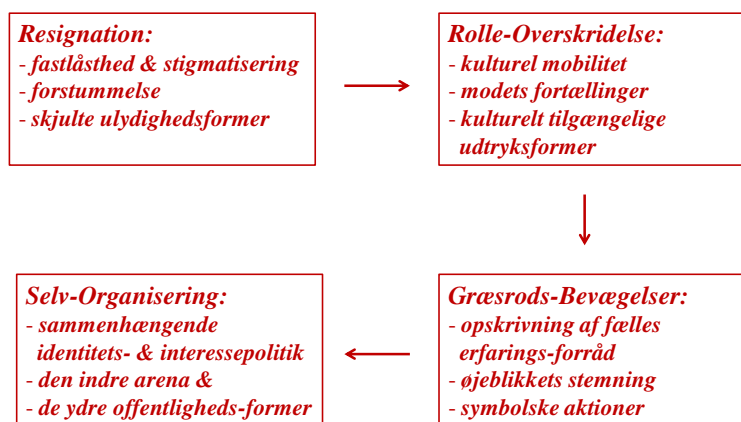
- **'Ejerskab'**

Dette sidste paradigmeskift falder udenfor min egen doktorafhandlings tidsramme. Jeg har heller ikke helt så kildefaste dokumentationer for det, men jeg ser de problematikker det rummer stadig hyppigere i opgavetekster fra socialpædagoger på diplom- og masterstudier. Og jeg ser også, at det forsøger at tackle nogen af de nye udfordringer, der kommer dels fra en indsats-politik, der er mere optaget af *'cohesion'* – og dels fra service-modtagere, der er mere optaget af *'medborgerskab'*. Derfor begrundes det tilsyneladende i et helt andet perspektiv, nemlig i borgerens eget ansvar for, motivation til og myndighed i sin egen tilværelse. Også uanset evt. funktionsnedsættelser. Her

overfor kan den faglige selvforståelse næppe sætte andet end pædagogens tilsvarende ansvar for og myndighed i *sin egen* praksis. Hvis vi alle – såvel service-ydere som –modtagere - agerer på et åbent og foranderligt marked, kan vi kun gøre det i kraft af at vi *ejers selv*. Kun dermed kan de mulige støtterelationer forhandles på plads inden for rammerne af det sociale medborgerskab. Vi kan sige, at de tidligere paradigmers blik for 'mangelfuldhed' nu er overladt til de visiterende myndigheder – og at pædagogikken dermed ret beset kun skal tage sig af borgernes 'evne-variation' i stadigt uforudsigelige flow-miljøer. Også herved kan vi sige, at det nye paradigme kan ses som en (af måske flere mulige?) bekræftelse af en individualiseret og markedsgjort service-politik.

Med det tredje billede tegner jeg så den centrale historie i min doktorafhandling: historien om hvordan, og mod hvilke udfordringer de udviklingshæmmede fandt og styrkede 'deres egen fælles stemme' i en koblet interesse- og identitetspolitisk selv-organisering. Jeg har kaldt afhandlingen for en kulturhistorisk beretning, selv om den i høj grad også handler om de socialpolitiske indflydelsesformer. Men min pointe er, at længe før de skiftende bevægelser, med bare nogen chance for at lykkes, kunne gribe ud efter indflydelsen, var de nødt til at afprøve og udvikle både indholdet og formen for denne 'fælles stemme'. Historien er med andre ord også en historie om udviklingen dels af fællesgjorte erfaringer og fælles temaer, dels af stadigt mere bæredygtige medieringer. Og det er den historie, jeg viser i figur 3:

Central historik: Brugerstemmens udviklingsformer.



- 'Resignationen'

Tilværelsen som interneret på anstalterne var først og fremmest præget af *resignation*. Og selv om der er beretninger om sporadiske oprør, så var de netop sporadiske og satte sig ingen spor i form af fortsat modstand. Der opstod ikke nogen fælles erfaringer om noget der kunne gøre en forskel. De fælles erfaringer jeg utallige gange siden har hørt fortalt er netop at man fandt sig til rette, som man nu kunne, i de fastlåste og stigmatiserende roller som 'åndssvage'. Det er også et gennemgående træk, at disse erfaringer ikke blev italesat i noget fælles sprog: Både i de formelle journaler, men også i øvrigt i samtiden var de indsatte tavse. Da det så også blev tydeligt *efter* at anstalterne var

nedlagt, at der var mange der *nu* kunne fortælle deres oplevelser, må det være rimeligt at se denne tavshed som snarest en *forstummelse*. Og bagom denne totale tavshed finder vi så de utydelige spor af det jeg har kaldt '*skjulte ulydighedsformer*' – som en oversættelse af et amerikansk begreb 'the hidden transcripts', der er brugt om neger-slavernes dobbelt-kultur: de glade syngende sorte overfor herskabet – og de skarpe udfordringer skjult i barakkerne! Et godt eksempel fra anstalterne er de 'ulydigheds-sange' jeg har fået fortalt af flere. Sange som f.eks. '*Overlægen og insp'tøren gik sig en tur*' (turen ender med at de triller rundt i ko-møg mens de tæsker vildt løs på hinanden). Man kunne synge dem f.eks. hvis man var sat i 'cellen' og med lidt held ville kammeraterne brumme med ud af vinduerne på den anden side af den store græsplæne. (Jeg har hørt tilsvarende sange i England, f.eks. '*The Bacon-Song*' om det røgede flæsk som 'staff-people' spiste, mens 'inmates' måtte tygge det tørre brød).

- '*Rolle-Overskridelsen*'

Som jeg har vist det i afhandlingen, så møder vi allerede overraskende tidligt i 1980'erne en lang række kulturelle udtryk for et opbrud fra anstalt-tilværelsens resignation. Dette får både individuelle og kollektive udtryk. Jeg har kaldt det for '*rolle-overskridelsen*' fordi dét er det fælles og centrale tema: et opbrud ikke blot fra den traditionelle og stigmatiserende rolle som 'åndssvag' (hvilket alle gode kræfter bag Udlægningen jo også havde satset på) men også, til de flestes undren, fra den pæne rolle som 'beskyttet' i de nye beskyttede tilværelser – og hen imod langt mere aktive roller som 'normaliserede' – stort set overalt hvor dét nu kunne udfoldes. Især i de kollektive bevægelser fik disse nye erfaringer karakter af en fælles kulturel mobilitet. Man nøjedes ikke længere med at udfolde sig aktivt i de dertil opsatte rammer (skoler, værksteder, botilbud) men rykkede ud i langt mere åbne formater: idrætsstævner frem for gymnastiksale, festivaler frem for musiklokaler. Og erfaringen blev i høj grad også, at uanset hvor man rejste hen, så ville man møde et mylder af andre, der ville det samme: Løbe om kap, skyde mål, høre Kim Larsen og danse og snakke hele natten. Og overalt kan vi møde erfaringerne som de 'modets og tapperhedens fortællinger', man kunne dele ud af når man kom hjem: "Var det spændende?" "Ja" – "Vandt du noget?" "Nej" – "Var der bal bagefter?" "JA" – "Dansede du med en sød dreng/pige?" "JAAAA".

Bagsiden af medaljen – prisen for denne mobilitet kan så siges at være, at hele denne åbning af de kulturelle rum kun kunne ske fordi så mange professionelle og pårørende hjalp til. Der var faktisk ingen udviklingshæmmede blandt stævne- eller festival-arrangørerne. Man brugte uden større besvær de kulturelt tilgængelige (og acceptable) udtryksformer – men dermed jo også de lige så acceptable måder at italesætte dem på. Modets & tapperhedens fortællinger blev aldrig et fælles sprog som udviklingshæmmede delte med hinanden – men snarere et sprog de delte med deres '*voksne hjælpere*'. Man kan sige, at ved fortsat at dele sine erfaringer med forældre og lærere – blev man så også ved med netop at være '*deres børn*' resp. '*deres elever*'. Og: man blev i hvert fald ikke '*sin egen sammen med sine egne*'.

- '*Græsrods-bevægelserne*'

De bevægelser der fra starten af 1980'erne tegnede det kulturelle opbrud og rolle-overskridelserne var især præget af de mange unge og yngre voksne, der i kraft af Udlægningens 'tyvstart' allerede fra 1960'erne aldrig havde oplevet anstalt-livet. Denne særlige aldersfordeling kan nok være medvirkende til, at så mange af opbruddets erfaringer især tog form af kådhed. De nye bevægelser der viser sig i slutningen af 1980'erne er så til gengæld snarere præget af mere erfarne voksne, her også med erfaringer fra fornedrelsen og resignationen. Dermed kommer så også en klarere alvor og kritik til orde. Rundt omkring, typisk i de mindst overvågede '*nicher og sprækker*' i de beskyttede

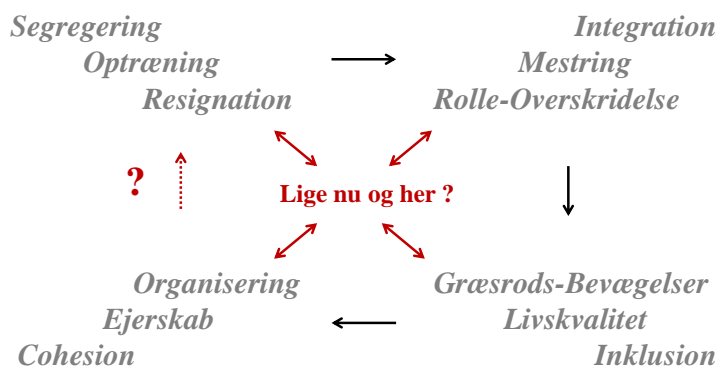
livsrum opstår der *'bruger-fællesskaber'*. Og her begynder man at samle de fælles erfaringer. Og fra 1987 finder langt de fleste af disse lokale fællesskaber en national platform på LEVs *'Kulturkonference for Udviklingshæmmede'*. I løbet af få år bliver disse årlige konferencer et tydeligt – og deltager-bevidst – medie for en fortsat opskrivning af de fælles erfarings-forråd, der nu også bliver ordnet i sammenhængende temaer. Det lykkes også ret enkelt både at fastholde 'de erfarne' og hele tiden rekruttere 'nye', sådan at bevægelsen fik et vist greb om sin egen vækst. Det lykkedes også i løbet af 7 år helt at udfase de professionelle arrangører, der fra start havde været enerådende, derpå medansvarlige, så hjælpere (og til sidst pensionerede historikere). Vi kan sige, at bevægelsen gradvist, men også effektivt overtog sig selv. I hvert fald delvist: Trods flere tilløb fik man således aldrig sat et fælles *'navn'* på sin bevægelse. Og dermed heller ikke på sin fælles identitet. Og fordi der hele tiden skulle være plads til flere 'nye', og fordi de fra start skulle kunne opleve, at deres stemme var lige så vigtig som enhver andens – fandt man i bevægelsen heller aldrig helt ud af, hvordan man kunne arbejde med mere langsigtede planer. Dette er ret almindeligt i græsrods-bevægelser: På de indre linjer bliver man hængende i *'øjeblikkets stemning'*, fordi der ikke er nogen der har autoritet til at *'sige det sidste ord'*. Og på de ydre linjer havde man klart nok held med en lang række af spektakulære symbolske aktioner (Det transportable værested foran Christiansborg, Besættelsen af Rådhuset i Svendborg, Kidnapningen af to hjemmeboende kammerater i Rønne) – aktioner der hver for sig var ladet til randen med fælles symbolik – og som blev opført 'lige op i ansigtet' på myndighederne. Men netop fordi de var symbolske, og fordi bevægelsen hverken havde mandat eller strategi – kunne de selvsamme myndigheder roligt tage smilende imod og klappe de aktionerende på håret – i hvert fald mens der var fotografer på!

- *'Selv-Organiseringen'*

Det var netop i erfaringen af, at de stemningsbårne og symbolske former ikke rigtig førte til nogen forandringer, og at man blot ville blive stående på stedet, i det som nogen engelske forskere kalder *'victimiserings-fælden'* – der fik nogen af veteranerne fra Kulturkonferencen til at finde sammen for at opstille en ny form for fællesskab, der netop skulle kunne agere forandringsrettet. Eller med andre ord: kunne udvikle en sammenhængende (over tid og sted) identitets- og interesse-politik. Denne selv-organisering, Udviklingshæmmedes LandsForbund, ULF, blev stiftet på et landsmøde i 1993 og blev en konkret realitet via samarbejdsaftalen med LEV og oprettelsen af ULF-kontoret i Vejle i 1994. ULF har med noget held været i stand til at videreføre de åbne og imødekommende (græsrods-) formater på *den indre medlems-arena* og senere også i ULF-Ungdom, hvor en stadigt stigende tilgang af nye medlemmer kan bidrage med også *deres* personlige erfaringer i en dermed stadigt voksende *erfarings-kapital* – som organisationen så, med den anden hånd, kan omsætte i stadigt nye kampagner og politikker via de *offentligheds-former*, der opereres med udadtil. Vi kan her allerede se en bred vifte af påvirknings-kanaler og medier: Via samarbejdet med LEV har man en placering i de Danske Handicaporganisationer; via lokale afdelingsbestyrelser og et netværk af brugerråd har man adgang til medindflydelse i de lokale miljøer; via skiftende kampagner kan man med skiftende held forsøge at nå offentligheden; via de skolerede bruger-vejledere kan man i dag i flere tematiseringer af myndigblivelse også optræde som formidlere af *erfaringen i at erfare*; og i en serie af efterhånden ganske store udviklingsprojekter kan man gå i partnerskab med videncentre og forskningsmiljøer nu også målrettet forsøge at udvikle ny viden. De største udfordringer i denne succes-historie er nok risikoen for at der udskilles en ny elite. Og mere konkret at dette kan blive problematisk i forhold til det generations-skifte i den centrale organisation, der før eller senere bliver nødvendigt. Lige nu, må jeg så tilføje, ser det ud til, ikke blot at man i ULFs ledelse er helt klar over denne udfordring, men at man faktisk også forsøger at tage hånd om den.

Det sidste billede er en opsamling eller et overblik, der måske kan give afsæt til nye problematiseringer:

Overblik: Går historien i ring – eller sker det hele samtidig ?



- **'Går historien i ring – eller sker det hele samtidig?'**

Én umiddelbar tanke kunne være om det hele er på vej til at gentage sig, om vi lærer så lidt, at historien simpelthen kører i selvsving. Med de aktuelle økonomiske kriser hører vi også stadig mere skingre krav om større eget-ansvar og flere nedskæringer – krav, der enkelt kan ses som skridt i retning af nye segregeringer, nye optrænings-regimer og ny resignation. Det er da også et tema, der er klart understreget i handicaporganisationernes aktuelle retorik. Og det er nok udmærket, at der er nogen, der er på vagt overfor forringelser og tilbageskridt. Men samtidig er det så alligevel et spørgsmål, om der er historisk belæg for at tolke disse tendenser som en 'historisk rundkørsel'? Selve cirkelfiguren er jo blot en analytisk konstruktion, der lige så godt (om end grafisk mere kompliceret) kunne være tegnet anderledes. Og nok så væsentligt: Hele billedet er måske snarere én og samme *samtids-historie*, og det kunne derfor være mere givtigt at se de fremhævede positioner som fortsat tilstedeværende, om end i vekslende aktualiseringer. Der er reformanalytikere, der har vist, at alle disse beskrevne indsats-tendenser faktisk hele tiden findes, og at det der forandres snarere er hvilke af dem der bliver fremhævet og gjort til kulturelle symboler for 'vores indsats'. Med den fortolkning bliver konklusionen så også snarere, at der ikke er nogen bestemt tendens vi især skal være på vagt overfor, men at vi måske snarere skal være opmærksomme på hvordan de balancerer indbyrdes på ethvert tidspunkt – og hvordan disse balanceringer kan ses forskelligt i indsatsernes praksis – og i deres symboliseringer. Vi kunne med andre ord vælge af og til at stille os selv udenfor 'tendensernes stadige med- og modspil'?

- **'Er socialpædagogikken så på omgangshøjde – og med hvem?'**

Med disse overvejelser over, hvad vi måske skal være mest opmærksomme på, kan jeg afsluttende stille spørgsmålet om socialpædagogikkens aktuelle position i denne samtids-historik. Sådan som jeg har beskrevet udviklingsfaserne i de tre foregående billeder – eller 'historiske lag' – kan det allerede anes, at jeg kan være i tvivl. De udfordringer, som rejses med den socialpolitiske

prioritering af samfundets sammenhængskraft, fik jeg vel ret tydeligt vist, at ULF nok egentlig var klarere indstillet på at tage op. 'Ejerskabet' til sine egne fælles erfaringer håndteres tilsyneladende langt mere bevidst af de udviklingshæmmede end af socialpædagerne. Jeg ser f.eks. stadigt flere *socialpædagoger* som studerende på de *specialpædagogiske* diplom- og masteruddannelser – der snarere fokuserer på det individuelle end på det sociale! Jeg hører kommuner, der nu forsøger at omstille deres indsatser fra diagnosespecifikke 'søjler' til åbne 'flex-rammer', men som ikke vurderer, at deres medarbejdere er fagligt gearet til det!! Og som et ekko fra fortiden den stadige insisteren på en særlig 'ekspertise' – som om vi ikke for længe havde set, hvad dét kan risikere at føre til.. Så jo: jeg kan ikke se andet, end at der er grund til at ruske op i socialpædagogikkens faglige selvforståelse – så den først og fremmest kom på omgangshøjde med sig selv! I skal have tak for at I gad høre / læse dette til ende. Og måske på genhør i et forsøg på at revitalisere socialpædagogikken som en faglighed der allerede er stærk i sig selv – og som handler om noget andet end de fagligheder den i dag så hårdnakket forsøger at ligne.